

Paula Järvinen

**TEATTERI-ILMAISUN TUNNEILLE OSALLISTUMINEN
OLI... *TODELLA HYVÄ RATKAISU***

Sirkusharrastajien kokemuksia teatteri-ilmaisun opetuksesta

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Lokakuu 2009

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Taiteen yksikkö	Aika 6.10.2009	Tekijä/tekijät Paula Järvinen
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi Teatteri-ilmaisun tunneille osallistuminen oli... todella hyvä ratkaisu. – Sirkusharrastajien kokemuksia teatteri-ilmaisun opetuksesta		
Työn ohjaaja Henna Hakkarainen	Sivumäärä 34	
Työelämäohjaaja Mette Ylikorva		
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin teatteri-ilmaisun opetuksen mahdollisuuksia sirkusopetuksessa. Tutkimus suoritettiin vuonna 2009 maaliskuu-kesäkuun aikana työharjoittelussa Rovaniemellä toimivassa sirkuskoulussa Sirkus Taika-aika ja Monitaideyhdistys Pisteellä. Sirkus Taika-aika on vuonna 2003 rekisteröity yhdistys, joka tarjoaa jäsenilleen etenevää ja säännöllistä sirkustaiteen opetusta. Vuonna 2007 perustettu Monitaideyhdistys Piste tuottaa esityksiä, näyttelyitä ja tapahtumia sekä järjestää eri alojen koulutusta. Tämä opinnäytetyö on hankkeistettu. Opinnäytetyön tekijä piti sirkusharrastajille teatteri-ilmaisun kurssin ja ohjasi nykysirkusesityksen nimeltä Outolainen. Outolainen on opinnäytteen taiteellinen osa. Teatteri-ilmaisun kurssi pidettiin 10-18-vuotialle sirkusharrastajille ja se kesti maaliskuusta toukokuuhun. Outolainen ohjattiin touko-kesäkuun aikana. Tässä opinnäytetyössä arvioidaan sirkusharrastajilta saatuja kokemuksia teatteri-ilmaisun opetuksesta ja nykysirkuksesta. Tarkoituksena oli selvittää miten sirkusharrastajat kokivat teatteri-ilmaisun opetuksen; mitä merkityksiä tai hyötyjä sillä voi mahdollisesti olla. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla sekä teatteri-ilmaisun kurssille että Outolainen nykysirkusesityksen valmistamiseen osallistuneita sirkusharrastajia suullisesti ja lomakkeella. Aineistona lähdekirjallisuuden ohella käytettiin myös opinnäytetyön tekijän omaa työpäiväkirjaa. Oppimispäiväkirjaan opinnäytteen tekijä kokosi kevään ja kesän ajan keskusteluita muiden sirkusohjaajien kanssa sekä ajatuksia ja huomioita. Opinnäytetyön tekijän tulkitsemien tutkimustulosten mukaan teatteri-ilmaisun opetus koettiin mielekkääksi sirkusharrastajien parissa.</p>		

Asiasanat
nykysirkus, sirkusharrastaja, teatteri-ilmaisun opetus

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Art Unit	Date 6 October, 2009	Author Paula Järvinen
Degree programme Degree of Performing Arts		
Name of thesis Taking part in drama course was... a really good decision. – Circus school students' experiences of drama education		
Instructor Henna Hakkarainen		Pages 34
Supervisor Mette Ylikorva		
<p>This thesis deals with the possibilities that drama education might have for circus school students. This research was carried out during work placement in a circus school called "Sirkus Taika-aika" and organization called Piste in Rovaniemi from March till June 2009. "Sirkus Taika-aika", organization registered in 2003, provides its members continuous and regular circus instruction. Piste is an organization of freelance artists founded in 2007. This thesis was a project to be carried out from March till May. The author of this thesis conducted a drama course for the circus students during this period. In May and June the author directed a modern circus play called Outolainen. Outolainen is the artistic part of this thesis. The circus students who attended the drama course were from 10 to 18 years of age. The experiences that the circus students had during the drama lessons and in the process of making Outolainen have been estimated in this thesis. The aim of the thesis was to find out how these circus students experience drama lessons: what purposes or benefits could there possibly be for them. The research material was collected by interviewing both the circus students who participated in the drama course and the people who were involved in making Outolainen. The interviews were made both orally and in written form. The author's own work diary has also been used as study material in the thesis. The work diary was kept during the whole work placement. In the diary the author had written down conversations with other circus teachers, and had also recorded some thoughts and notifications about the process. According to the results the author can conclude that drama education was considered meaningful among the circus students.</p>		
Key words circus student, drama education, modern circus		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SIRKUSTAITEEN OPISKELUSTA JA OPINNÄYTTEENI TAUSTAT	3
2.1	Sirkustaiteen opiskelu.....	3
2.2	Teatteri-ilmaisun opetuksen mahdollisuuksista sirkusopetuksessa ja opinnäytteeni tavoitteet.....	4
2.3	Ihmiskäsitykseni.....	6
2.4	Oppimiskäsitykseni.....	8
3	NYKYSIRKUS	10
3.1	Perinteisestä pois.....	10
3.2	Uudesta sirkuksesta nykysirkukseen.....	12
3.3	Nykysirkuksen mahdollisuudet.....	13
4	KEVÄÄN TEATTERI-ILMAISUN KURSSI	14
4.1	Pohjatyö.....	14
4.2	Opetus.....	15
4.3	Ryhmän ajatuksia kurssista.....	17
4.3.1	Odotukset.....	17
4.3.2	Kokemukset.....	19
4.4	Omat kokemukset opettajana.....	20
5	OUTOLAINEN – PROJEKTIN VAIHEET	23
5.1	Tavoitteet.....	23
5.2	Ryhmä.....	23
5.3	Harjoitukset.....	24
5.4	Kieli.....	25
5.5	Ryhmän kokemuksia.....	26
6	POHDINTA	29
6.1	Ohjaajana ja opettajana toimiminen.....	29
6.2	Vahvuudet ja heikkoudet.....	29
6.3	Teatteri-ilmaisun kurssi.....	31
6.4	Outolainen.....	32
7	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkin teatteri-ilmaisun opetuksen mahdollisuuksia sirkusopetuksessa. Opinnäytettä varten keräsin sirkusharrastajien kokemuksia teatteri-ilmaisun opetuksesta; Mitä hyötyä ja mitä mahdollisuuksia teatteri-ilmaisun opetuksella voi olla sirkusharrastuksen kannalta? Tutkimus tehtiin keväällä ja kesällä 2009 työharjoittelun aikana Rovaniemellä toimivassa sirkuskoulussa Sirkus Taika-aika ja Monitaideyhdistys Pistein Kohtaamisia-projektissa. Syksyllä 2007 alkanut Kohtaamisia-projekti on tutustuttanut enimmäkseen pakolaistaustaisia rovaniemeläisiä maahanmuuttajanuoria sirkukseen ja tanssiin. Sirkus Taika-aika on vuonna 2003 rekisteröity yhdistys, joka tarjoaa jäsenilleen etenevää ja säännöllistä sirkustaiteen opetusta. Tämä opinnäytetyö on hankkeistettu.

Kevään ja kesän 2009 aikana pidin sirkusharrastajille teatteri-ilmaisun kurssin ja ohjasin nykysirkusesityksen nimeltä Outolainen. Outolainen on opinnäytteeni taiteellinen osa ja se oli tilausteos folklorefestivaali Jutajaisiin. Työssäni käsittelen sirkusharrastajilta saamiani kokemuksia teatteri-ilmaisun opetuksesta ja nykysirkuksesta. Keräsin sirkusharrastajien kokemuksia haastattelemalla sekä teatteri-ilmaisun kurssilla käyneitä että Outolainen-esityksen valmistamiseen osallistuneita sirkusharrastajia suullisesti ja lomakkeella. Saamieni vastausten lisäksi käytän materiaalina lähdekirjallisuutta ja työpäiväkirjaa, jota pidin kevään ja kesän ajan. Työpäiväkirjaan kirjasin keskusteluja sirkusohjaajien kanssa sekä ajatuksia ja huomioita sirkustunneista, teatteri-ilmaisun kurssista ja Outolainen esityksen valmistusprosessista.

Teatteri-ilmaisun kurssi kesti maaliskuusta toukokuuhun ja Outolainen esityksen valmistusprosessi toukokuusta kesäkuuhun. Outolaisen tavoitteena oli myös kartoittaa sirkusharrastajien tuntemuksia nykysirkusesityksen teosta. Haastattelujen ja työpäiväkirjan ohella merkittävintä lähdekirjallisuutta ovat Tapio Toivasen, Jouni Leikkosen ja Tomi Purovaaran tuotanto. Tapio Toivanen on teatteritaiteen tohtori, joka tutki väitöskirjassaan viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Teatteri-ilmaisun kurssia suunnitellessa käytin apuna teatteri-ilmaisun opettajan Jouni Leikkosen kirjoitusta ”Alkuharjoitteista roolinrakentamiseen” kirjasta Katarsis - Draama, teatteri ja kasvat.

Nykysirkusnäkemystäni peilaan sirkustutkija Tomi Purovaaran ajatuksiin kirjassa Nykysirkus – aarteita, avaimia ja arvoituksia. Käsittelem tutkimuskysymyksiäni teatteri-ilmaisun ohjaajan näkökulmasta.

2 Sirkustaiteen opiskelusta ja opinnäytteeni taustat

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa esittävä taide jaetaan teatteritaiteeseen ja sirkustaiteeseen. Esittävän luonteen vuoksi niiden opiskelussa on samoja tavoitteita. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden 2005 mukaan esittävien taiteiden opiskelun on vahvistettava oppilaan luovuutta, kehittää ajatteluntaitoja, kasvattaa emotionaalisesti ja esteettisesti sekä opettaa pitkäjänteiseen tavoitteelliseen työskentelyyn. Opetuksen on pyrittävä vahvistamaan oppilaan myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehitystä sekä ottaa huomioon sirkus- ja teatteritaiteille ominainen vuorovaikutus muiden taiteiden kanssa. Tässä luvussa kerron yleisesti sirkustaiteen opetuksesta suomalaisissa sirkuskouluissa. Pohdin teatteri-ilmaisun opetuksen mahdollisuuksia sirkusopetuksessa ja kerron miksi koen sen merkittäväksi. Käsittelem ihmis- ja oppimiskäsitykseni sekä opinnäytteeni tavoitteet.

2.1 Sirkustaiteen opiskelu

Sirkustaiteen opiskelussa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan tutustutaan sirkukseen, sen lajeihin ja opetellaan kehonhuoltoa. Sirkustaiteen opiskelun tavoitteena on kehittää vuorovaikutustaitoja ja osallistaa opiskelijaa monipuolisesti esitysten valmistamiseen. Esiintymistaitojen opetteluun tulee olla keskeinen osa sirkustaitojen opiskelussa. Opintojen edetessä tutustutaan sirkuksen historiaan, tehdään esityskokeiluja ja oppilaan tulee valmistaa oma sirkusesitysnumero, samalla painotus oppilaan omaan ilmaisuun kasvaa.

Tutustuin monien suomalaisten sirkuskoulujen lukujärjestyksiin ja huomasin niissä harvoin järjestettävän erillisiä teatteri-ilmaisun tunteja. Sitä lukujärjestyksiä tutkimalla on tietenkin mahdotonta sanoa, miten paljon tunneilla tehdään esiintymistaitojen opetteluun liittyviä harjoituksia. Useissa sirkuskouluissa on erikseen esiintyvien ryhmä, jonka lukujärjestykseen teatteri-ilmaisun tunnit kuuluvat. Esiintymistaitojen opetteluun tarpeellisuutta ei voi kiistää, sillä sirkus on esittävän taiteen laji. Hakiessani Turun ammattikorkeakoulun sirkuksen suuntautumisvaihtoehtoon muutamia vuosia sitten yllätyin

siitä, miten monet hakijoista saattoivat olla harrastaneet sirkusta tai tanssia monta vuotta, esiintyneet useita kertoja, mutta he eivät olleet välttämättä saaneet lainkaan teatteri-ilmaisun opetusta.

2.2 Teatteri-ilmaisun opetuksen mahdollisuuksista sirkusopetuksessa ja opinnäytteeni tavoitteet

Kasvatustieteiden tohtori Timo Sinivuori määrittelee teatteri-ilmaisun itsensä ilmaisuksi taiteellisesti. Sinivuori käsittää teatteri-ilmaisun teatterikasvatuksen toiminnalliseksi osa-alueeksi. Teatterikasvatus voidaan sijoittaa ilmaisukasvatuksen ala-lajiksi ja teatterikasvatukselle on ominaista paneutuminen taiteellisiin luomisprosesseihin. Tämä erottaa sen ilmaisutaidosta, jonka voidaan ajatella olevan ilmaisukasvatuksen toinen alalaji. Ilmaisutaidossa vaikuttavat mahdollisesti enemmän kasvatukselliset näkökulmat taiteellisten sijaan. Ilmaisutaidon toiminnallinen osa-alue on draamapedagogiikka, joka on myös draaman ja teatterin keinojen käyttöä opetus- ja kasvatustyössä tutkiva oppiaine. Teatterikasvatuksen tavoitteena on kehittää kokonaispersoonaa, pyrkiä teatteritaiteen avulla rakentamaan omaa persoonallisuutta ja jäsentää ympäröivää todellisuutta. (Sinivuori 2002, 22-23.) Teatteri-ilmaisun opetuksen tavoitteina on vahvistaa empatian kykyä sekä parantaa taitoa havaita ja käsitellä sekä moraalisia että eettisiä kysymyksiä. Teatterikasvatuksen pyrkimyksenä on myös kasvattaa taitoa yhdistellä saatua tietoa, havaintoja ja kokemuksia. (Häikiö 2002, 11.)

Teatteri-ilmaisun opetuksen avulla on mahdollista auttaa oppilaita hyväksymään itseltään ja ryhmän jäseniltä erilaisia tunteita sekä löytää niille ilmaisukanava. Opinnäytetyössäni koen pyrkiväni myös ilmaisutaidon osa-alueeksi käsitetyyn draaman ja luovan toiminnan tavoitteisiin, etenkin ohjatessani opinnäytteeni taiteellista osaa, nykysirkusesitystä nimeltä Outolainen. Nykysirkuksesta kerron tarkemmin luvussa 3 ja Outolainen –projektista luvussa 5. Draaman ja luovan toiminnan opetuksella voi olla seuraavia päämääriä: kehittää kieli- ja viestintätaitoja, lisätä ongelmanratkaisutaitoja, rohkaista monipuoliseen ilmaisuun ja kehittää myönteistä suhtautumistapaa erilaisia kulttuureita, yksilöitä, ryhmiä ja yhteiskuntaa kohtaan. (Häikiö 2002.)

Teatteri-ilmaisun harjoituksilla, joita myös näyttelijäntyön opetuksessa käytetään, voi olla sirkustaiteilijana kasvamisen ja kehittymisen kannalta merkittävä vaikutus. Harjoitusten avulla voidaan myös saavuttaa sirkustaiteen opiskeluun asetettuja tavoitteita, sillä sirkustaitelija tarvitsee ilmaisuvoimaa, luovuutta ja persoonallista esittämisentapaa. Näyttelijäntyön opiskelun kautta sirkustaiteilijan on mahdollista saada lisätietoa läsnäolosta sekä draamallisen ilmaisun perusteista ja suhteesta yleisöön. (Purovaara 2005, 39.)

Sirkustaiteen opiskelu on fyysisesti raskasta ja vaativaa. Sen vuoksi oli mielenkiintoista päästä opettamaan sirkusharrastajille teatteri-ilmaisua. Teatteri-ilmaisun opetuksen avulla sirkusharrastajat saivat fyysisen harjoittelun rinnalle toisenlaisen tavan kehittää itsensä ilmaisua. Teatteri-ilmaisun opetus luultavasti tukisi sirkusharrastusta kehittäessään harrastajien luovuutta ja ilmaisuvoimaa. Näin sirkusharrastuksesta tulisi täysipainoisempaa holistisen ihmiskäsityksen mukaan. Kerron ihmiskäsityksestäni luvussa 2.3 ja oppimiskäsityksestäni luvussa 2.4.

Työskentelin kevään ja kesän ajan sirkusharrastajien parissa tutkiakseni teatteri-ilmaisun mahdollisuuksia sirkusopetuksessa. Mitä minun on mahdollista antaa? Miten sirkusharrastajat suhtautuvat pitämiini teatteri-ilmaisun harjoituksiin, kokevatko he harjoitukset tarpeellisiksi tai sirkusharrastuksen kannalta merkittäviksi? Näkisivätkö harrastajat mahdollisuuden teatterin ja sirkuksen yhdistämiseen?

Tutkin aihetta Rovaniemellä toimivassa sirkuskoulussa Sirkus Taika-Aika. Sirkus Taika-Ajalla on harrastajaryhmiä kaikenikäisille, vauvasirkusryhmästä aikuisryhmään. Sirkus Taika-Aika tarjosi loistavat puitteet tutkia miten eri-ikäiset sirkusharrastajat kokevat teatteri-ilmaisun harjoitukset. On selvää, että vajaan kevätlukukauden mittainen teatteri-ilmaisun kurssi on pelkkä pintaraapaisu teatteri-ilmaisuun ja esiintymistaitojen opetteluun. Oppiminen on kypsyminenprosessi, jonka vuoksi opiskelun tulisi olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa. Opettajana toimimisen lisäksi tutkin aihetta myös ohjaajan näkökulmasta ohjatessani Outolainen nykysirkusesityksen.

Opinnäytteeni taiteellisia tavoitteita on kehittää sirkusharrastajien esiintymistaitoja, auttaa heitä löytämään persoonallista ilmaisutapaa ja saada heille rohkeutta kokeilla sirkusta uudella tavalla. Sosiaalisia tavoitteita on kasvattaa heidän itsetuntoaan sekä opettaa

ryhmytystä ja toistensa kuuntelemis- ja kunnioittamistaitoja. Yhteisöllinen tavoitteeni on saada harrastajat tuntemaan itsensä ja läsnäolonsa merkittäväksi osaksi ryhmää, sitä kautta kasvattaa heidän vastuuntuntoaan ja empatiankykyä.

Teatteri-ilmaisun opetuksen tavoitteina on kasvattaa luovuutta ja rohkeutta. Uskon näiden mahdollisella lisääntymisellä olevan suotuisa vaikutus sirkusharrastuksessa kehittämisessä. Luovuuden ja rohkeuden kasvaessa saattavat sirkusharrastajat kokeilla ennakkoluulottomammin uusia temppuja ja alkaa keksiä niitä itse. Jotta näihin tavoitteisiin voidaan päästä, on minun teatteri-ilmaisun ohjaajana luotava tuntitilanteisiin ilmapiiri, jossa heittäytyminen ja omien rajojen kokeileminen on turvallista.

Koska tutkin harrastajien kokemuksia teatteri-ilmaisun harjoituksista sekä sirkuksen ja teatterin yhdistämisestä, minun on mahdotonta tehdä numeerisia arvioita. Kokemukset ovat yksilökohtaisia ja ainutkertaisia, siksi on tärkeää lähestyä aihetta tutkittavan henkilökohtaisen kuvauksen kautta. (Toivanen 2002, 73.) Keräsin sirkusharrastajien ajatuksia ja kokemuksia ryhmähaastatteluilla ja lomakkeilla. Sen lisäksi kirjasin ylös keskusteluissa esiin tulleita asioita. Kyselylomakkeiden luotettavuus ei ole sataprosenttinen, koska vastaajat saattavat valehdella tai koettaa mielistellä. Vastausten laatu riippuu vastaajan mielentilasta, ajan määrästä ynnä muista vallitsevista olosuhteista.

2.3 Ihmiskäsitykseni

Ihmiskäsitys paljastaa tutkimusprosessin taustalla olevat arvot. Siten se vaikuttaa tutkijan toimintaan ja on syytä kirjoittaa auki. (Toivanen 2002, 11.) Käsitän ihmisen aina tietystä elämäntilanteesta toimivana kokonaisuutena. Holistinen ihmiskäsitys pyrkii perustelemaan kokonaisvaltaisuuden ihmisessä, ihmiskäsitykseni on täten holistinen. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan tieto syntyy kokemusten kautta ja jäsentyy aina suhteessa aiemmin jäsentyneeseen. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisessä on kolme olemispuolta; tajunnallisuus, kehollisuus ja situationaisuus. Nämä kietoutuvat ihmisessä yhteen ja niillä on kullakin oma tehtävänsä kokonaisuuden muodostamisessa. (Rauhala 2005.)

Tajunnallisuus on mielen ilmenemistä. Kaikki sanat, asiat, ilmiöt kuten jumpperi, Outolainen, sirkus, luovat erilaisia mieliä. Mielen avulla ymmärrämme nämä asiat todeksi. Ymmärtäessämme asian, ilmiön tai havainnon, asettuu se tajunnassa suhteeseen aiempaan ja saa sitä kautta merkityssuhteen. Näiden merkityssuhteiden kautta muodostuu maailmankuva ja käsitys itsestä. (Rauhala 2005, 34-35.)

Kehollisuudella tarkoitetaan olemassaoloa orgaanisena tapahtumana. Kehollisuudessa mikään ei tapahdu symbolisesti vaan sydän pumppaa verta ja haima erittää insuliinia konkreettisesti. Kolmas olemisen perusmuoto holistisen ihmiskäsityksen mukaan on situationalisuus. Sillä tarkoitetaan ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteen kautta ja mukaisesti (Rauhala 2005, 41). Situation rakennetekijöitä kutsutaan komponenteiksi, joihin kietoutuessaan ihminen tulee sellaiseksi kuin niiden luonne edellyttää. Situationaalisuus muuttuu elämän edetessä ja joihinkin komponentteihin voi vaikuttaa ja toisiin ei. Muun muassa geenejään, ihonväriään, vanhempiaan eikä yhteiskuntaa, johon syntyy, voi valita. Aina ihminen itse ei myöskään aiheuta niitä katastrofeja, luonnonmullistuksia tai onnettomuuksia, joihin hän voi joutua. Osaan komponenteista voi vaikuttaa. Useimmiten on mahdollista valita ammattinsa, aviopuolionsa, ravintonsa, tai ystävänsä. Toisaalta kohtalon vastaisesti ei voi valita, esimerkiksi sokeutuessa onnettomuuden seurauksena, saattaa joutua vaihtamaan työtään. (Rauhala 2005.)

Kokonaisuuden muodostamisessa jokaisen kolmen olemispuolen tehtävä on oleellinen. Tajunnallisuuden, kehollisuuden ja situationaalisuuden sulautuessa yhteen syntyy kokonaisuus, jossa muutokset yhdessä olemispuolessa vaikuttavat väistämättä toisiin. Kokonaisuuteen on mahdollista vaikuttaa jokaisen muodon kautta joko positiivisesti tai negatiivisesti. Tässä tapaustutkimuksessa pyrin vaikuttamaan opettajana ja ohjaajana positiivisesti tajunnan kautta sirkusharrastajiin. Positiiviseksi kehityssuunta määritellään silloin, kun tajunnassa syntyneet merkityssuhteet ovat sopusoinnussa keskenään. Aiempien virheellisten tai puutteellisten merkityssuhteiden korjaantuessa ilmiön, asian tms. merkitys mielessä muuttuu. Negatiivisesta kehityssuunnasta puhutaan vääristyneiden, epäselvien tai ahdistuneisuutta edustavien merkityssuhteiden syntyessä. (Rauhala 2002, 37, 126, 160.) Koska sirkusharrastajien olemassaoloon vaikutetaan hyvin paljon kehollisuuden kautta, oli mielekästä päästä työskentelemään tajunnan kautta heidän kanssaan. Halusin antaa heille välineitä kehollisuuden ja tajunnallisuuden yhdistämiseen.

2.4 Oppimiskäsitykseni

Oppiminen voidaan käsittää muutoksena tai prosessina, jonka seurauksena ajattelutapa, asenne, käyttäytyminen ja suhtautuminen tiettyyn asiaan kokemuksen tuloksena muuttuu tai syntyy. Humanistiseen oppimissuuntaan kuuluvan motivaatioteorian mukaan oppiminen saa alkunsa oppijasta itsestään. Motivaatio oppia ajatellaan sisäsyntyiseksi. Koska ihminen on kokonaisuus, joka toimii aina aiempien tietojen ja taitojen mukaan, rakentuu uusi tieto näihin peilaten ja niitä muutellen. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on oppijan aiempien kokemusten ja tietojen muokkaamista sekä uudelleenrakentamista. Oppiessa luodaan asioille uusia merkityksiä joko itsenäisesti tai vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen kuuluu kokemuksellinen oppiminen ja uudelleenrakennettujen käsitysten kokeileminen. (Sinivuori 2002, 61-62.)

Oppiminen tapahtuu oppijan toiminnan kautta, mutta opettajan tehtävä on luoda oppimisen tavoitteet. Oppijan tehtävä ja oppimisen edellytys on ymmärtää miksi tietty asia pitää osata tai muistaa. Konstruktivistisessa oppimisessa opittavien asioiden itsearviointi ja reflektointitaito korostuvat. Reflektointi liittyy vahvasti kokemukselliseen oppimiskäsitykseen, jossa kokemusten läpikäynti ja arviointi vuorovaikutuksessa toisten kanssa voi auttaa luomaan ja löytämään uusia toimintatapoja ja näkökulmia. (Tikanoja&Turunen&Voutilainen 2006.)

Reflektointia pidän hyvin merkittävänä oppimisen kannalta. Uskon asioiden saavan uusia merkityksiä niistä keskusteltaessa. Samoin toisten ajatusten ja kokemusten kuuleminen antaa uusia näkökulmia ja voi luoda erilaisia käsityksiä läpikäydyistä harjoituksista tai asioista.

Taiteellisen oppimisen ajatellaan olevan muutosta. Muutosta voi tapahtua ainakin kolmessa eri ilmiössä. Voi tapahtua määrällistä, laadullista tai rakenteellista muutosta. Määrällinen muuttuminen on sanataiteellisen ilmaisu- ja ruumiinhallinnan taidon lisääntymistä sekä tiedon lisääntymistä alan historiasta, terminologista ja tekniikasta. Määrällinen muuttuminen voi olla myös vähenevää esimerkiksi maneeristen ilmaisutapojen kohdalla.

Laadullinen muuttuminen on pyrkimys taiteellisesti aiempaa korkeatasoisimpiin tuotoksiin; vivahteikkaampiin ja persoonallisimpiin tulkintoihin. Rakenteellisissa muutoksissa olennaista ovat oppijan ulkomaailmaa ja omaa sisäistä toimintaa koskevat ajattelun muutokset. Tässä opinnäytteessä pyrin opettajana ja ohjaajana kehittämään tasapuolisesti sirkusharrastajia. Siihen pyrittäessä on hyvä tiedostaa, minkä kaltaista muutosta on mahdollista saada aikaan. Tiedostamisen kautta havaintojen tekeminen omasta työstä helpottuu. Silloin havaitessaan kehitystä enemmän toisessa ilmiössä, on mahdollista paneutua enemmän niihin, jotka tuntuvat jäävän vähemmälle. Siten on mahdollista oppia omasta tavastaan opettaa, muuttaa sitä tarpeen mukaan ja kehittyä. (Sinivuori 2002, 64-65.)

3 NYKYSIRKUS

Tässä luvussa kerron nykysirkuksesta. Nykysirkus polveutuu uudesta sirkuksesta, joka taas on syntynyt perinteisestä sirkuksesta. Aloitan luvun kertomalla perinteisestä sirkuksesta ja sen muodoista. Sen jälkeen kerron uudesta sirkuksesta, joka syntyi perinteisestä sirkuksesta ja sen rinnalle 1970-luvulla. Uuden sirkuksen kautta pääsen nykysirkukseen ja voin kertoa, miksi ja mikä siinä kiinnostaa minua.

3.1 Perinteisestä pois

Perinteinen, tai klassinen, sirkus kehittyi 1800-luvun kuluessa 1760-luvulla syntyneestä ratsastussirkuksesta. Muodoltaan perinteinen sirkus on tyypillisesti toisistaan irrallisten ohjelmanumeroiden sarja. Näistä yksittäisistä kokonaisuuksista, esiintymisnumeroista, koostettu esitys kestää kahdesta kolmeen tuntiin. Esiintymistilana on useimmiten maneesi. Maneesi on pyöreä esiintymistila, jota ympäröi nouseva katsomo ja ohjelman juontajana toimii seremoniamestari. Perinteisessä sirkuksessa koulutuksen perinteet kulkivat sirkusperheissä. Tämä mahdollisti koulutuksen aloittamisen varhain, samalla oppilaat ja opettajat olivat väistämättä lähellä toisiaan. Parisataa vuotta nämä vakiintuneet sirkuksen muodot pysyivät muuttumattomina vain temppujen ja tekniikoiden uudistuessa. Kun esittävän taiteen murros käynnistyi 1960-luvun lopussa, ala oli muutokselle kypsä ja siten uusi sirkus sai alkunsa. (Purovaara 2005.)

Ennen muutosta länsimaissa, mallia uudelle sirkukselle ja uudelle koulutusväylälle näytti Moskovan valtiollinen sirkuskoulu. Tämän neuvostoliittolaisen sirkuskoulun saavutuksia Eurooppa ja Yhdysvallat saivat ihailta 1950-1960-luvuilta alkaen. Tekninen taituruus oli huomattavaa, mutta myös ohjelmanumerot etenivät juonellisesti. 1970-luvun alkupuoliskolla käynnistyi sirkuksen voimakas muutos myös Yhdysvalloissa ja Ranskassa ja uusi sirkus – cirque nouveau alkoi kehittyä. Se otti uuden suunnan lähes kaikilla tavoilla rikkoen perinteisen sirkuksen vakiintuneita muotoja. Uusi sirkus kehittyi sirkuksen, tanssin, teatterin, musiikin, kuvataiteiden ja kirjallisuuden kommunikaatiosta. (Purovaara 2005.)

Vuosi 1974 oli merkittävä sirkuksen uudistumisen kannalta. Sinä vuonna perustettiin yksityinen sirkuskoulu sekä Ranskaan että Yhdysvaltoihin. Ranskassa koulun perustivat Annie Fratellini ja Pierre Etaix sekä Alex Gruss ja Silvia Monfort. Yhdysvalloissa Guy Garon perusti Ecole nationale du cirque-koulun. Myöhemmin Guy Garonista tuli vuonna 1984 syntyneen Cirque du Soleilin taiteellinen johtaja. Cirque du Soleil toimii edelleen ja on yksi suurimmista uuden sirkuksen uranuurtajista. Cirque du Soleil tuottaa vuosittain useita jonkin teeman mukaisia, maailmaa kiertäviä esityksiä. Esityksissä on käytetty alusta asti huippuluokan ääni- ja valosuunnittelua, musiikkia, asusteita, visualisointia ja teknisesti valioluokkaa olevia sirkusartisteja. (Purovaara 2005.)

Perinteen mukaan sirkuskoulutus kulki sirkusperheissä jolloin ulkopuolisten mahdollisuudet kehittyä sirkustaiteilijoina olivat kohtalaisen vähäiset. Vuonna 1974 Yhdysvaltoihin ja Ranskaan perustettujen sirkuskoulujen ansiosta sirkuksen opiskelu muuttui mahdolliseksi myös sirkusperheiden ulkopuolisille. Perinteitä rikottiin koulutuksen lisäksi myös esiintyjien kohdalla. Mikäli sirkustaiteilija aikaisemmin koettiin erikoistaidon tai jonkin erityisyyden esittelijänä, asetti uusi sirkus esiintyjälle uuden määritelmän. Hakiessaan sirkuksen uusia muotoja ja kokeillessaan sirkusvälineitä uusilla tavoilla, tuli sirkustaiteilijasta tutkija ja hänet alettiin nähdä viihdyttäjän sijaan taiteilijana. Esitykset muuttuivat sisällöllisiksi ja sirkusvälineiden kokoa ja muotoja muuteltiin. Sirkus kokonaisuudessaan alettiin käsittää myös taiteena. Uusi sirkus antoi jokaiselle esiintyjälle mahdollisuuden määritellä itse lavansa, joten perinteinen maneesi sai rinnalleen uusia esiintymispaikkoja. Perinteiselle sirkukselle tyypilliset paljetit ja säihkyvät esiintymisasut saivat rinnalleen useita muita asuja ja siten sirkus tuli lähemmäksi muuta yhteiskuntaa. (Purovaara 2005.)

Suomessa uusi sirkus syntyi 1990-luvun puolivälissä. Sirkustaide oli tuolloin melko huonossa jamassa. Vuonna 1976 perustettu Sirkus Finlandin tilanne oli heikko lamavuosien jälkeen eikä alan koulutusta Suomessa vielä järjestetty. Suomalainen uusi sirkus sai alkunsa yksittäisten taiteilijoiden halusta uudistaa omaa ilmaisuaan. Muutoksen taustalla olivat nuorisosirkusten kasvatustyö, Suomeen hiljalleen saapunut tieto uudenlaisesta sirkuksen lajista ja sirkuksen alan arvotuksen paraneminen. Alan arvotukseen vaikutti paljon vuonna 1994 Turun ammattikorkeakoulussa alkanut ammatillinen sirkuskoulutus.

Nykyään ammatillista sirkuskoulutusta voi Turun lisäksi opiskella myös Hollolassa, jossa 2002 alkanut kokeilukoulutus vakinaistettiin vuonna 2006. (Purovaara 2005, 184-185.)

3.2 Uudesta sirkuksesta nykysirkukseen

Monesti puhutaan uuden sirkuksen lisäksi nykysirkuksesta. Miten nämä eroavat toisistaan? Sanana ”uusi sirkus” kuvaa 1970-luvulla muutoksen voimasta syntyneitä taiteenlajeja. Sitä käyttämällä haluttiin erottautua sirkuksen perinteistä. Osa silloin tapahtuneista oivalluksista ovat tänä päivänä jo vanhahtavia ja nykysirkus-sanaa käytetään tässä ajassa ja tämän päivän keinoin esitettävistä monitaiteellisista esityksistä. (Purovaara 2005.) Rajanveto uuden ja nykysirkuksen välillä ei välttämättä ole tarpeellista ja joissain tapauksissa katsoja tai esiintyjä määrittelee itse kokemansa.

Nykysirkus, jos ajattelemme sen kuvaavan sirkuksen tässä hetkessä kehittyvää ja kokeilevaa muotoa ja uuden sirkuksen olevan 1970-luvulla syntynyt taiteenlaji, kehittyy koko ajan ja mahdollistaa siten sirkustaiteilijalle edelleen tutkijan roolin. Nykysirkus voi olla miten kokeilevaa tahansa. Kehittyvä tekniikka ja sen käyttö sitoo nykysirkuksen aikaansa ja antaa sille lisää lukuisia mahdollisuuksia. Sääntöjä ei ole. Se on haastavaa sekä katsojalle että esiintyjälle. Uuden oppiminen vie aikaa ja katsojien tulee olla avarakatseisia sekä avoimin mielin tullessaan seuraamaan nykysirkusta, sillä harvoin voi tietää mitä on tulossa.

Sirkuksen suuri muutos ja taiteiden sekoittuminen monimutkaistaa sirkustaiteilijan identiteettiä. On vaikeaa määritellä mikä on nykyteatteria, nykytanssia tai nykysirkusta, kun useita taiteen lajeja käytetään rinnakkain. Omaleimaisuuden säilyttäminen on mahdollista kun sirkuslajit, esimerkiksi jongleeraus tai akrobatia, etenevät omista lähtökohdistaan pitäen silmänsä auki muiden taiteen lajien tarjoamille mahdollisuuksille. (Purovaara 2005.)

3.3 Nykysirkuksen mahdollisuudet

Nykysirkuksessa minua kiinnostavat sen rajattomat mahdollisuudet. Nykysirkusta on mahdollista tehdä laidasta laitaan, ei ole oikeaa tai väärää. Helsingin Sanomien lehtiarvio Ruska-festivaalien jälkeen puki sanoiksi sen, miten koen nykysirkuksen. Arvion kirjoittanut Jussi Tossavainen toteaa nykysirkuksen uudehkona taiteenalana olevan jännittävä, koska se voi käytännöllisesti katsoen olla mitä vain. Väitteensä Tossavainen pohjaa kahteen Ruska-festivaaleilla näkemiinsä nykysirkusesityksiin. Toinen oli koulutuskeskus Salpauksen esitys, jota Tossavainen kutsuu mahtavan viihdyttäväksi speaktaakkeliksi ja toinen Sirkus Supiaisen Gathering Storm, joka saa nimityksen antispektaakkeli. Koulutuskeskus Salpauksen esitys oli muodoltaan hyvin lähellä perinteistä numerosirkusta. Muoto mahdollisti sen, että esitys oli samalla viidentoista opiskelijan opinnäyte. Sirkus Supiaisen Gathering Storm oli sen sijaan esitys, jossa yleisöä ei kielletty keskustelemasta vierustoverille tai kännykkään. Esiintyjät suorittivat koreografiansa alusta loppuun läpi robottimaisesti, toisinaan selin yleisöön. Samalla he hoitivat valo- ja äänipöydän säädöt. (Tossavainen 26.1.2009, HS.) Taiteenalana nykysirkus sallii useita vaihtoehtoja esitysten valmistamiseen ja esittämiseen ja on katsojasta riippuvaa, minkä kaltaisesta nykysirkuksesta nauttii eniten. Jo vuosina 1874-1940 elänyt venäläinen teatteriohjaaja Vsevelod Meyerhold näki sirkuksen mahdollisuudet teatterissa, hän ajatteli teatterin olevan paljon jännittävämpi paikka mikäli ilman halki hyppäävät ihmiset olisivat näyttelijöitä (Purovaara 2005, 139).

Nykysirkus antaa myös minulle taiteilijana mahdollisuuden kehittyä intohimolajeissani. Aloitin akrobatian harrastamisen 18-vuotiaana, joten huippuakrobaattia minusta ei fyysisesti koskaan voi tulla. Nykysirkuksen avulla voin yhdistää sirkus- ja teatteriosaamistani, kehittyä molemmissa ja tehdä sitä mistä nautin.

4 KEVÄÄN TEATTERI-ILMAISUN KURSSI

Keväällä 2009 pidin sirkuskoulu sirkus Taika-Ajalla teatteri-ilmaisun kurssin. Kurssini tavoitteista kerroin luvussa 2. Kurssi suunnattiin kahdelle pidempään sirkusta harrastaneelle ryhmälle, joista halukkaat saivat osallistua tunneille aina päästessään. Kokoonnuimme kevään aikana seitsemän kertaa puolentoista tunnin ajan. Sen lisäksi pidin teatteri-ilmaisun demotunnin yhdelletoista eri harrastajaryhmälle, joissa harrastajien iät vaihtelivat viisivuotiaasta 18-vuotiaaseen.

4.1 Pohjatyö

Aloitin työni seuraamalla sirkus Taika-Ajan sirkustunteja. Tunteja seurattessani tein muistiinpanoja ryhmistä helpottaakseni harjoitusten suunnittelua ja valintaa teatteri-ilmaisun tunneille. Sirkus Taika-Ajalla oli toistakymmentä harrastajaryhmää, pienimmissä ryhmässä viisi ja suurimmassa lähes parikymmentä harrastajaa. Oli ryhmäkohtaista miten ryhmät olivat ryhmäytyneet. Ryhmäytymisellä tarkoitan harrastajien keskinäistä kommunikointia, oliko havaittavissa selkeitä ryhmiä tai pareja, joita oli hankalampaa erottaa työskentelemään muiden kanssa. Huomasin olevan ohjaajasta riippuvaa tehdäänkö tunneilla ryhmätyötä tai esiintymistä vaativia harjoituksia. Tietenkin suurin osa ryhmäyttämistä ja tutustumista tapahtuu syksyllä uuden ryhmän aloittaessa, joten en päässyt sitä näkemään, mutta saatoin seurata sen hedelmiä.

Monesti vaikutti siltä, ettei osalla harrastajista ollut tarvetta tutustua ryhmään. Heillä saattoi olla tunneilla oma paras ystävä tai useampia. Luulen, että osassa ryhmiä harrastajat eivät tienneet ryhmäläistensä nimiä. Osa tuntien harjoituksista tehtiin yksin, jolloin kontaktia muihin ryhmäläisiin ei tarvinnut ottaa. Silloin, kun kontaktinotto ei ollut välttämätöntä, keskustelivat harrastajat usein omien ystäviensä kanssa.

Tunteja seurattessani huomasin suurimmalla osalla harrastajia olevan hyvin korkea suoritusmotivaatio. Epäonnistumisesta piti päästä eroon. Kehittymisen edellytys on se, että

pyritään eteenpäin kohti parempia suorituksia, mutta osa harrastajista on hyvin nuoria ja näyttivät ottavan harrastuksen välillä liiankin tosissaan.

Minusta vaikutti siltä, että sirkusta on hyvin helppoa tehdä väärin. Asiat opetettiin tietyllä tavalla ja tuntui, että on vain yksi tapa suorittaa temppu. Polvet oli tarkkaa pitää suorana, nilkat ojennettuina ja kroppa hyvin hallinnassa. Ajattelin, että on tärkeää olla raajat ojennettuina, jotta temppu näyttää paremmalta. Mainitsin kokemuksestani eräälle ohjaajalle, hän kertoi minun olevan väärässä. Nilkkojen ojentaminen perustuu siihen, että siten saadaan käyttöön koko jalkapohjan lihaksisto ja liikkeeseen tulee enemmän voimaa. Hän vahvisti samalla ajatukseni siitä, että sirkusta saa tehdä miten vaan, vaikka kaikki raajat koukussa, eikä ole mahdollista tehdä väärin. Tuntitilanteen hallintaa varmasti helpottaa ohjeiden selkeys ja harrastajien on helppoa oppia ensin yhdellä tavalla, jota voi varioida kehittymisen myötä.

4.2 Opetus

Sirkus Taika-Ajalla ei ole aikaisemmin järjestetty teatteri-ilmaisun opetusta, joten lähdin perusteista liikkeelle. Sirkustunteja seurattuani koin tärkeäksi niiden suorittamisen ja onnistumistarpeen vuoksi valita demotunneille ja teatteri-ilmaisun kurssille harjoituksia, joissa saisi leikkiä ja epäonnistuminen olisi välttämätöntä leikin etenemisen kannalta. Tärkeänä pidin myös harrastajien tutustuttamista toisiinsa. Ajattelin, että mikäli harrastajat tunsivat toisensa paremmin ja mahdollisesti ystäväystyivät, heidän harrastusmotivaationsa saattaisi lisääntyä.

Suunnittelin tuntitilanteet melko fyysisiksi. Ajattelin sen olevan sirkusharrastajille sekä luonteva että eniten hyödyksi oleva tapa lähestyä teatteri-ilmaisua. Pyrin fyysisillä harjoituksilla antamaan sirkusharrastajille keinoja löytää lisää ilmaisuvoimaa keholliseen ilmaisuun, sillä keho on heidän instrumenttinsa, jolla he ilmaisevat. Pitämällä tuntitilanteet fyysisinä välttyään myös siltä, että lavalle astuessaan kadottaa tekemisen taidon ja muuttuu pelkäksi ”puhuvaksi pääksi”. (Leikkonen 2001, 188.)

Teatteri-ilmaisun tuntien tulisi olla pakottomia ja hauskoja. Vapaaehtoisuuden ja hauskuuden kautta saavutetaan ryhmän luottamus ja siten ryhmäläiset kokevat olonsa turvalliseksi ja saattavat myöhemmin uskaltaa altistua tilanteille, jotka eivät suoranaisesti enää olisi hauskoja. Liian varhain esiintymistilanteisiin joutuminen saa ihmisen hukkaamaan itsensä ja toimimaan epänormaalisti, samalla se saattaa jättää esiintymis- ja epäonnistumisenpelon. (Leikkonen 2001, 165-166.)

Teatteri-ilmaisun harjoitukset voidaan jakaa seuraavasti: tutustumis-, aisti-, keho- ja liike-, hengitys- ja äänenkäyttö-, keskittymis-, improvisaatio-, tunnetila- ja status- sekä rentoutumisharjoituksiin. (Sinivuori&Sinivuori, 2000.) Teatteri-ilmaisun kurssille valitsin ajan vähyiden vuoksi kolme osa-alueetta, joista ajattelin olevan eniten hyötyä sirkusharrastajille. Kurssin aikana keskityimme eniten keho- ja liike, tunnetila- ja improvisaatioharjoituksiin.

Koska teatteri-ilmaisun kurssille sai tulla kahdesta ryhmästä harrastajia, silloin kun he pääsivät, oli jokainen tunti tilanne oma kokonaisuutensa. Keskityimme aina johonkin tiettyyn osa-alueeseen ja harjoitukset olivat lähes joka kerta erilaisia. Näin myös ne, jotka eivät joka kerta päässeet osallistumaan, pysyivät mukana.

Tuntien alussa teimme lämmittelyharjoitusten lisäksi yhteistyötä vaativia harjoituksia, jotta nuoret joutuisivat kommunikoimaan keskenään ja tulisivat tutummiksi. Teimme tunneilla myös muutamia aisti- ja keskittymisharjoituksia. Sen sijaan äänenkäyttö- tai hengitysharjoitukset jätin ajan vuoksi kokonaan pois.

Keho- ja liike-ilmaisun harjoituksilla halusin ryhmäläisten etsivän persoonallista ilmaisuaan. Jos he huomaisivat ominaiset tapansa liikkua, heidän olisi mahdollista tietoisesti kokeilla uusia tapoja ja rikkoa jo syntyneitä manereita. Nämä harjoitukset ryhmäläiset ottivat hyvin vastaan. Ne vaikuttivat helpoilta lähestyä ehkä siksi, koska kehonkäyttö on heille harrastuksen myötä tuttua.

Tunneharjoitukset olivat haastavia. Nuoret elävät murrosikää, jolloin tunteet herkästi myllertävät miten sattuu. On ymmärrettävää, etteivät ryhmäläiset rohjenneet heittäytyä, sillä tunneharjoituksiin ei keskitytty kuin muutamalla kerralla. Vaikka alun kyselyssä tunteiden ilmaisun oppiminen mainittiin useasti ja harjoitukset tehtiin mukisematta, koin,

että ryhmäläiset tekivät puoliteholla. Jotkut ryhmäläisistä päätyivät tekemään harjoitukset liioitellen, joka saattoi vaikuttaa muiden uskaltamiseen.

Improvisaatioharjoitukset olivat kaikkein suosituimpia. Niihin uskallettiin heittäytyä ja niitä tehdessään ryhmäläiset kaikista helpoimmin sekoittuvat uusiin pareihin. Ryhmäläisillä oli silminnähdessä hauskaa improvisoidessaan. He jaksoivat katsoa ja keskittyä lähes poikkeuksetta toistensa tekemiseen.

4.3 Ryhmän ajatuksia kurssista

Teatteri-ilmaisun kurssin ensimmäisellä tunnilla haastattelin ryhmäläisiä lomakkeella, selvittääkseni minkälaisia odotuksia heillä on kurssilta ja mitä he haluavat oppia. Kysyin onko heillä aiempaa kokemusta teatteri-ilmaisun opetuksesta tai esiintymisestä ja miltä se on mahdollisesti tuntunut. Selvitin myös kuinka kauan ryhmäläiset olivat harrastaneet sirkusta. Vastauksia vertasin tekemääni tuntisuunnitelmaan ja muokkasin sitä osin vastaamaan paremmin ryhmäläisten toiveita, esimerkiksi lisäsin tunneharjoituksia. Haastattelun tuloksia analysoin luvussa 4.3.1.

Kurssin lopuksi haastattelin ryhmäläisiä uudelleen sekä lomakkeella että suullisesti. Nauhoitin pitämäni ryhmähaastattelun ja litteroin sen jälkikäteen. Lopetuskyselyn täytti seitsemän ja haastattelutilaisuudessa oli mukana kuusi henkeä. Olen poiminut joitain ryhmäläisten vastauksia hahmottaakseni paremmin heidän sanomisiaan.

4.3.1 Odotukset

Kahdestatoista ensimmäiselle tunnille tulleesta harrastajasta viidellä oli aiempaa kokemusta teatteri-ilmaisusta. Jokaisen viiden mielikuva teatteri-ilmaisun tunneista oli positiivinen. Positiivinen mielikuva liittyi uuden oppimisen mukavuuteen ja haluun oppia lisää. Myös muutama ryhmäläinen, jolla ei ollut kokemusta teatteri-ilmaisun tunneista, vastasi millainen hänen mielikuvansa tunneista on. Nämä vastaukset liittyivät yhtäläillä uuden oppimisen hauskuuteen. Yhdessä harrastajan vastauksessa, jolla oli kokemusta

klovneriakurssista, kerrottiin kyseisten tuntien luoneen ryhmään paljon yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden luominen ryhmään oli yksi tavoitteistani kevään aikana ja tuntui hienolta, että yhdellä ryhmän jäsenellä oli ennestään kokemus yhteisöllisyyden syntymisestä.

Ryhmäläisten odotukset tunteista vaihtelivat. Kysymys saattoi olla hankala, osa ei oikein tiennyt mitä odottaa. Suurin osa odotti tunteiden ilmaisun kehittämistä. Yksittäisiä odotuksia olivat oman hullun puolensa löytäminen ja paremman itseluottamuksen saaminen. Vastaukset antoivat tunteen, että nuorilla on kunnianhimoa oppia ja oppiakseen he ovat valmiita kokemaan ja tekemään uusia asioita.

Tieto, että kyseisen sirkustunnin tilalla pidetään teatteri-ilmaisun tunti, ei ollut tavoittanut kaikkia. Ensimmäisellä tunnilla oli mukana muutama, jotka eivät tätä tieneet. Kyselyssä kohtaan mitä haluat oppia, he ovat vastanneet ”vipulautaa, trampoliinia” ja toinen ”en mitään”. Useimmat vastaukset siitä, mitä ryhmäläiset haluaisivat kurssin aikana oppia, liittyivät paremmin esittämisen ja lavalla luontevammin olemisen oppimiseen sekä itseänsä ja tunteidensa ilmaisun oppimiseen. Yksi vastasi haluavansa oppia kasvonilmeitä ja ruumiinkieltä. Vastauksissa on useimmiten mainittu esittäminen ja itsensä ilmaisu erillisinä asioina. Sen perusteella on mahdollista päätellä, että tunteiden ja itsensä ilmaisun oppiminen liittyisivät lavalla esiintymisen lisäksi myös arkipäivään. Vastauksissa tähän kysymykseen siitä, mitä sirkusharrastajat haluavat oppia sekä mitä odotuksia heillä on, kirjoitetaan paljon tunteiden ilmaisun oppimisesta. Opettajana koin pääseväni tekemään arvokasta ja tärkeää työtä saadessani opettaa nuorille tunteiden ilmaisua.

Halusin ryhmäläisten yhdistävän tunnit sirkusharrastukseensa ja käyttävän hetken ajatellakseen kurssin hyötyä harrastuksensa kannalta. Hyötyinä nähtiin uskallus esiintyä, ottaa rooli ja ilmaisun kehittyminen. Vastauksista näkyy ajatus siitä, että teatteri-ilmaisun kautta on mahdollista kehittää omaa ilmaisua ja tulla rohkeammaksi. Rohkeuden ja ilmaisun kehittymisen avulla lavalla uskalletaan olla roolissa ja eläytyä paremmin. Jokainen kysymykseen vastannut ajattelee teatteri-ilmaisun harjoitusten olevan hyödyllisiä harrastuksensa kannalta.

4.3.2 Kokemukset

Teatteri-ilmaisun tunneille osallistuminen oli... *todella hyvä ratkaisu*. (Loppuhaastattelun vastauslomake, kysymys 1)

Kyselyyn vastanneista jokainen koki oppineensa jotain. Suurin osa koki oppineensa improvisaatiota, mutta myös näyttelemistä, itsevarmuutta ja hillitsemään naurunpurskahduksia. Yksi vastaajista koki oppineensa tunteiden ilmaisua. Teimme tunneharjoituksia jonkin verran, mutta ne koettiin vaikeiksi ja luulen minulla olleen vääränlaisia harjoituksia, liian hankalia tai epäselviä ensikertalaisille. Yhdessä vastauksessa yksintoimintaa olisi haluttu olevan vähemmän ja ryhmäleikkejä enemmän. Uskon tämän liittyneen nimenomaan tunneharjoituksiin, joissa toimittiin yksin.

Koin haastattelutilaisuuden järjestämisen ryhmäläisten kannalta hyvänä asiana, koska siellä tuli esille asioita, jotka kyselyssä olisivat jääneet pimentoon. Samalla ryhmäläiset kuulivat toistensa mielipiteitä ja ajatuksia, jolloin heidän omat kokemuksensa saattoivat saada uusia merkityksiä. Loppuhaastattelussa esille nousi kurssin lyhyys, tunteja olisi haluttu enemmän ja kurssille toivottiin jatkoa.

Haastattelussa ryhmäläiset kertoivat teatteri-ilmaisun tuntien vaikutuksesta sirkustunteihin. Kurssin ansiosta ryhmäläiset kokivat sirkustuntiensa muuttuneen rauhallisimmiksi.

Ennen se oli aina niin että lähinnä ainoat yhteiset aktiviteetit oli että pelattiin jotakin polttopalloa ja kaikki poltti siinäkin vaan omat kaverit ja silleen ja sitte että siinä ei ollu edes mitään syytä miksi meidän olisi pitänyt kommunikoida keskenään oli vaan aina silleen että kaikki pelas vaan vähän eri peliä ja muuten vaan puurrettiin itekseen omien juttujen parissa mutta sitte. Ei siinä vaan tullu ikinä puhuttua kenenkään muun ku niiden omien kavereiden kanssa. Niin nyt on jotenkin paljon parempi se, no niinku enemmän ryhmä tai silleen yks ryhmä. (Ote loppuhaastattelusta, 11.5.2009.)

Tiedustelin ryhmänohjaajan mielipidettä asiasta, mutta hän oli eri mieltä. Ehkä ryhmäläiset eivät enää kiinnittäneet huomiota sirkustuntien rauhattomuuteen samoin kuin ennen, koska he tulivat kurssin aikana toisilleen tutummiksi, eikä muiden riehuminen enää haitannut.

Äänenkäyttö ja äänien tuottaminen oli harrastajille uutta. Erilaiset ääni-improvisaatiot koettiin jännittäviksi.

Ne oli tosi jänniä ja tosi vaikeeta tavallaan ku varmaan monia jännittää ku pitää ölistä miten sattuu ja varsinkin ku ei oo ne parhaat kaverit siinä sitten joiden kanssa voi tehdä mitä vaan se oli tosi jännä miten tuli niin hyviä sitten. Ne varmaan lisäs tosi paljon just sitä yhteenkuuluvuutta. (Ote loppuhaastattelusta, 11.5.2009.)

Ryhmäläiset olivat kokeneet vaihtuvien parien kanssa työskentelyn positiivisena asiana.

Se oli tosi hyvä, et melkein kaikissa harjoituksissa no johtu siitä et oli niin vähän porukkaa ja porukka vaihtu mut silleen sai tavallaan olla ja tehdä kaikkien kanssa et ei voinu olla aina just sen kaverin kanssa ja että piti olla aina eri pari ja sitte silleen joutuki kaikkien kanssa. Jokaisen kanssa tuli kuitenkin ihan erilaisia. (Ote loppuhaastattelusta, 11.5.2009.)

Ryhmäläisten ajatuksia ja kokemuksia kuullessani huomasin aliarvioineeni heidän kykynsä havainnoida muutoksia ympäristössä. Saamani palaute oli hyvin oivaltavaa. Havaitsemisen lisäksi, he osasivat pukea sanoiksi kokemansa. Toisaalta odotin enemmän oppimiskokemuksia ja oivalluksia omasta itsestä ja ympäristöstä kurssin sisällön kannalta. Oppiminen on kuitenkin prosessi, jossa oivallukset tapahtuvat ajan myötä, joten opettajana toivon harjoitusten herättävän ajatuksia ja synnyttävän oivalluksia vielä myöhemmin. Ryhmäläisten ajatukset ja kokemukset kurssista tukevat käsitystäni teatteri-ilmaisun opetuksen hyödyllisyydestä sirkusharrastajien parissa.

4.4 Omat kokemukset opettajana

Ennen kurssin alkua epäilin, kuinka moni jatkoryhmän harrastaja saapuu paikalle, sillä en kerännyt ennakoilmoittautumisia. Etukäteen pitämilläni tunneilla harrastajat olivat olleet aktiivisia ja kiinnostuneita oppimaan lisää. Jännitin silti kuinka moni teini-ikäinen harrastaja jaksaa kiinnostua uuden asian oppimisesta riittävästi saapuakseen paikalle lauantai-iltapäivänä. Tunneilla käynti perustui vapaaehtoisuuteen eikä niistä tarvinnut erikseen maksaa.

Epäilyni osoittautuivat turhiksi, kun ensimmäiselle tunnille saapui 12 nuorta. Sen jälkeen lukumäärä vaihteli viiden ja kymmenen välillä. Iältään ryhmäläiset olivat 10-18-vuotiaita. Yllätyin positiivisesti siitä, että suurin osa tunneilla kävijöistä oli poikia. Vasta

loppuhaastattelussa minulle selvisi, että kaikki kurssilla käyneet olivat samasta harrastajaryhmästä, vaikka osallistumismahdollisuutta tarjottiin kahdelle sirkusharrastajaryhmälle. Tästä olin hieman pettynyt, sillä olisin toivonut jatkoryhmien sekoittuvan. Harmillista oli myös, etten ollut saanut toista ryhmää innostumaan kuten olin luullut.

Ensimmäisen tunnin jälkeen vertasin haastattelussa saamiani vastauksia kurssisuunnitelmaan. Toiveita ja odotuksia oli useita ja kurssin lyhyden vuoksi olisi mahdotonta vastata niihin kaikkiin. Haasteen loi myös se, että osalla ryhmäläisistä oli aikaisempaa kokemusta teatteri-ilmaisua vaativista tunteista ja osalla ei. Pelkäsin enemmän tehneiden saattavan kokea alun harjoitukset tylsiksi ja jättäytyvän pois.

Jouduin jättämään alkuun tehdyistä suunnitelmistani hankalimpia harjoituksia pois. Suunnitellessa en ollut ottanut riittävästi huomioon ryhmäläisten vaihtuvuutta. Monesti tunneille tuli mukaan harrastajia, jotka eivät olleet käyneet aiemmin. Tämän vuoksi kurssisuunnitelma ei voisi edetä suunnittelemallani tavalla, jotteivät kesken kevään kurssille osallistuvat joutuisi liian hankaliksi kokemuksiin tilanteisiin. Opettajana minun oli annettava ryhmälle aikaa edistyä omaan tahtiinsa. Kehittymisen nopeuttaminen on mahdotonta ja tärkeämpää on harjoitusten laatu, ei määrä. (Leikkonen 2001, 173.)

Uskon kurssin alussa tehdyn sopimus siitä, että tunneille saa osallistua mahdollisuuksien mukaan eikä läsnäolopakkoa ole, saaneen aikaan sen, ettei kukaan ryhmäläisistä pitänyt ongelmana ryhmäläisten vaihtuvuutta. Ryhmähenki tunneilla oli hyvä ja opettajana minusta vaikutti siltä, että tunneille oli helppo osallistua, vaikkei olisi ollut mukana alusta asti. Välillä opettajana koin ristiriitaisia tunteita ryhmäläisten vaihtelun suhteen. Mitä pidemmälle etenimme ydinryhmän kanssa, jossa oli noin viisi henkeä, sitä enemmän he saattaisivat turhautua palatessamme useasti tutustumis- ja ryhmäytymisharjoituksiin. Omista ristiriitaisista ajatuksistani huolimatta en havainnut turhautumista. Koin merkittäväksi sen, että kurssilla syntynyt ryhmähenki vaikutti harrastajien mielestä suotuisasti myös sirkustunteihin. Ryhmäläiset ystävystyivät kurssin myötä paremmin myös harrastuksensa parissa.

Pyrin välttämään laadullisen palautteen antamista harjoitusten edetessä pidemmälle. Tärkeämpänä pidin ryhmäläisten toisilleen antamaa palautetta, joka on oleellisempaa kuin

opettajan palaute(Leikkonen 2001, 187). Minun antamani palaute tuntui turhalta arvostelulta ja mielestäni annoin sitä liikaa. Etenkin niissä tilanteissa päädyin antamaan palautetta, kun minusta tuntui, että pojat pelleilivät, eivätkä suhtautuneet harjoitukseen haluamallani vakavuudella. Muistutin itseäni, että olemme opettelemassa, jokainen yritys on omansa eikä voi aina nähdä kuinka paljon harrastaja itse kokee saavansa tekemästään. Pääasia on tekemisessä ja siinä, että minä vien tilannetta oikeaan suuntaan. Kurssin loppuksi olin tyytyväinen. Havaitsin kehitystä ryhmässä ja uskon kehityksen havaitsemisen liittyvän myös omaan kykyyni oppia käyttäytymään rauhallisemmin tuntitilanteissa.

5 OUTOLAINEN – PROJEKTIN VAIHEET

Opinnäytteeni taiteellinen osuus oli nyky sirkusesitys nimeltä Outolainen ohjaaminen Jutajaiset folklorefestivaaleille. Jutajaiset halusivat Kohtaamisten ja Taika-Ajan nuorten yhteisen juonellisen sirkusesityksen, joka ideoitaisiin nuorten omista kokemuksista. Ohjasin sen yhdessä sirkusohjaajien Marjo Ylikorvan ja Mette Ylikorvan kanssa. Marjo ja Mette vastasivat myös sirkustekniikan ohjauksesta ja koreografioiden suunnittelusta. Seuraavassa luvussa käsittelen Outolainen-projektia ja sen vaiheita.

5.1 Tavoitteet

Opinnäytteeni taiteellisen osan tavoitteet ovat lähellä draaman ja luovan toiminnan päämääriä. Ohjaajana toivoin, että onnistumme pääsemään luvussa 2.2 mainitsemini draaman päämääriin.

Tavoitteena oli ohjata nuorten ryhmälle heidän tarinoistaan kertova teatteria ja sirkusta yhdistelevä esitys. Taiteellisia tavoitteitani oli antaa nuorille uusia näkökulmia ja keinoja kehittää esiintymistaitojaan sekä lisätä omaa ja harrastajien rohkeutta kokeilla sirkusta uudella tavalla. Projektin aikana pyrin auttamaan heitä löytämään persoonallista ilmaisutapaansa. Sosiaalisia tavoitteitani oli kasvattaa heidän itsetuntoaan sekä opettaa ryhmätyötä ja toistensa kuuntelemis- ja kunnioittamistaitoja. Henkilökohtainen tavoitteeni ohjaajana oli oppia näkemään kokonaisuuksia paremmin ja kokeilun kautta kehittää taiteellisia näkemyksiäni.

5.2 Ryhmä

Toukokuun aikana keräsimme ryhmän, jossa oli sirkusta harrastavia maahanmuuttajia ja syntyperäisiä suomalaisia. Aluksi ryhmän koko vaihteli, sillä useat olivat epävarmoja osallistumisestaan. Toivoin, että mahdollisimman moni teatteri-ilmaisun kurssilla käyneistä

pääsisi mukaan esityksen valmistamiseen. Mutta kesätöiden, matkojen ja harrastusten takia, heistä pääsi mukaan vain kolme. Lopulta mukaan tuli kaksi sirkusharrastajaa kurssin ulkopuolelta. Maahanmuuttajia oli neljä, joten esiintyjien lukumäärä oli yhdeksän. Tällä yhdeksän esiintyjän ja kolmen ohjaajan ryhmällä aloitimme kuukauden melko tiiviin harjoitusprosessin. Esityksessä oli mukana myös kolmen hengen tanssiryhmä. He osallistuivat yhteisiin harjoituksiin vasta prosessin loppupuolella.

Vain muutamat ryhmäläisistä olivat entuudestaan tuttuja, joten alussa teimme tutustumis- ja ryhmäytymisharjoituksia. Ajan vähyden vuoksi toisilleen tuttu ryhmä olisi helpottanut. Olisimme päässeet nopeammin esityksen kimppuun, sillä keskustelujen perusteella ryhmäläisillä ei ollut aiempaa kokemusta nykysirkusesityksen valmistamisesta. Harjoituksia oli aluksi kolmesti viikossa, harjoituskauden lopussa määrä kasvoi. Ryhmäläisten kesätyöt ja lomamatkat aiheuttivat myös sen, että harjoituskuukauden aikana harjoituksissa oli läsnä koko ryhmä yhtä aikaa noin viitisen kertaa.

5.3 Harjoitukset

Koska valmista käsikirjoitusta ei ollut, oli meidän valmistettava se itse. Lähtökohta oli sana Outolainen, joka olisi esityksen nimi. Tämän kaltaista ryhmälähtöistä prosessia ja harjoituskäytäntöä kutsutaan devising-teatteriksi. Termi itsessään ei viittaa teatterin tekemiseen, vaan on yleiskieltä ja tarkoittaa luomista, tekemistä ja keksimistä. (Koskenniemi 2007, 17.)

Aluksi teimme tutustumisharjoituksia, teatteri-ilmaisun harjoituksia ja improvisaatioita, jotta ryhmä tutustuisi, tuntisi olonsa luontevaksi keskenään ja jokainen saisi rohkeutta olla lavalla oman ryhmän edessä. Sen jälkeen aloimme yhdessä pohtia sanaa outolainen. Teimme kirjoitustehtäviä, mietimme mitä tai kuka ”outolainen” voisi olla ja mitä ”outolaista” olemme mahdollisesti itse kokeneet. Kuuntelimme toistemme tarinoita ja ideoita. Teimme niiden pohjalta pieniä esityskokeiluja yksin ja ryhmissä. Keskusteluissa, kirjoituksissa ja esityskokeiluissa syntyneiden ideoiden pohjalta Mette Ylikorva kokosi käsikirjoituksen.

Tämän jälkeen aloimme valmistella kohtauksia improvisoimalla. Esityksen tavoitteena oli olla monitaiteellinen ja yleisöä osallistava. Pääsimme tavoitteeseen ja esitys yhdisteli nykysirkuksen tavoin perinteistä teatteria ja sirkusta. Yleisö sai vaikuttaa muutaman kohtauksen kulkuun äänestämällä käsillään. Pariakrobatiaa sisältäviin kohtauksiin ja yksittäisiin sirkusnumeroihin Marjo Ylikorva tai Mette Ylikorva ohjasi koreografian.

Suurimman osan ajasta koko ryhmä oli lavalla luomassa tarinaa. Eräs keino voimakkaan yhteisöllisyyden saavuttamiseen on antaa jokaiselle näyttelijälle mahdollisimman paljon näyttämöaikaa (Toivanen 2002, 69). Ohjatessani pyrin tasapuolisuuteen, joten ohjasin joukkokohtausten lisäksi jokaiselle tasapuolisesti omia hetkiä. Toivanen viittaa ohjaaja Raila Leppäkoskeen: Näyttelijälle tekee hyvä olla näyttämöllä. Kun kaikki on siellä, niin ei tule sitäkään mittausta kenellä on isoin rooli (Toivanen 2002, 69). Näin ryhmäläisten rooli ryhmän jäsenenä ja paikalla olemisen tärkeys muuttuivat hyvin konkreettisiksi. Jos he eivät tulisi harjoituksiin, heidän kohtansa pyramidissa olisi tyhjä tai parinsa pariakrobatiassa toimeton. Käsikirjoitus oli luotu yhdessä, joten sen vuoksi toivoin ryhmäläisten tulevan harjoituksiin mielellään valmistamaan omaa, meidän tarinoistamme kertovaa esitystä.

5.4 Kieli

Sen lisäksi, että Outolainen yhdisti teatterin ja sirkuksen, se yhdisti myös eri kieliä ja sanastoja. Mukana oli maahanmuuttajia, suomenkielisiä, sirkusohjaajia ja teatteri-ilmaisun ohjaaja. Toisinaan kävi niin, ettemme ymmärtäneet toisiamme. Tilanteista selvittiin, sillä kaikilla ryhmän jäsenillä oli aina riittävästi kärsivällisyyttä selittää tai näyttää. Toisinaan asiat annettiin niiden henkilöiden hoitoon, jotka puhuivat kyseistä kieltä. Esimerkiksi esitystilaan mentäessä meille selvisi, ettei teltaan voi ripustaa kattokiinnityksiä, joten tarvitsimme erillisen apuvälineen. Tässä tilanteessa ohjaajana olin kyvytön keskustelemaan asiasta muiden kanssa, koska en tiennyt millaisesta välineestä on kyse ja mitä sen laittaminen vaatii. Ohjaajaparini hoitivat asian alusta loppuun oikealla kielellä ja saimme kaiken tarvittavan ajoissa kuntoon.

Ohjaajana puhun paljon, joten olin haaste sekä suomalaisille että maahanmuuttajille. Haaste oli käyttämäni teatteritermit, jotka eivät aina auenneet ryhmäläisille ja

maahanmuuttajille vielä huonommin. Esimerkiksi pyysin jonkin harjoituksen yhteydessä ryhmäläisiä ”kävelemään tilassa”. Se aiheutti hämmennystä, että missä ”tilassa”. Suomeksi osasin suurimman osan termeistä selittää ymmärrettäväksi selittämään, mutta maahanmuuttajien kanssa olin toisinaan pulassa. Yleensä näytin esimerkin avulla mitä tarkoitin.

Haaste minulle oli sirkussanasto. Selitin useasti akrobatiatempuut omin sanoin, en siten miten ryhmäläiset olivat tottuneet, joten en tullut aina ymmärretyksi. Tämä aiheutti toisinaan selkeää turhautumista. Osa tilanteista muistutti sananselityspeliä, jossa minä puhun ja ryhmäläiset arvuuttelevat mistä tempusta tai esityksen kohdasta on kyse. Hankalaa oli myös se, että yhdellä sirkustempulla saattaa olla useita eri nimiä tai kahdella eri tempulla sama nimi. Opin nimistä muutamia ja kun harjoitusten edetessä tulimme tutummiksi, opimme lukemaan paremmin toisiamme. Samalla ehkä kehitimme oman kommunikointitavan. Vaikka kieli oli uutta ja sanastoja monia, kärsivällisyys ei loppunut projektin missään vaiheessa.

5.5 Ryhmän kokemuksia

Keräsin ryhmäläisten ajatuksia ja tunteita Outolainen projektin aikana. Koska harjoitusaikataulu oli tiivis, osin raskaskin, eikä aina ehditty keskustella voimavaroista tai jaksamisesta, halusin tietää ryhmäläisten ajatuksia Outolaisen valmistamisesta. Haastattelin heitä lomakkeella noin puolitoista viikkoa ennen ensi-iltaa antaen mahdollisuuden kertoa mielipiteitä ja purkaa tuntemuksia. Sen lisäksi pidimme yhteisen keskustelutilaisuuden esityksen jälkeisenä päivänä, sen yhteydessä teetin toisen kirjoitettavan kyselyn.

Ensimmäiseen kyselyyn, kutsutaan sitä välikyselyksi, vastasi yhdeksän hengen ryhmästä neljä. Siihen aikaan harjoituksia oli melko paljon ja se näkyy vastauksissa. Kolmessa vastauksessa mainitaan harjoitusajan raskaus ja oletus siitä, että ensi-ilta viikko tulee olemaan vielä raskaampi. Kolme henkilöä vastasi mukana olon olleen mukavaa tai hauskaa, yksi vastasi sen olleen erilaista. Halusin tietää ovatko ryhmäläiset oppineet jotain ja kaksi vastasi oppineensa työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa. Välikyselyn mukaan ryhmäläiset kokivat oppineensa teatteri-ilmaisua, uusia temppuja ja saaneen lisää

rohkeutta. Kysyin miltä teatterin yhdistäminen sirkukseen on tuntunut. Vastaukset antavat hyvän mielen: ”Tosi hauskaa ja mielenkiintoista”, ”Kivaa. On kiva ollu saada kokeilla teatteria ja sirkusta.”, ”Jännältä ajatukselta, joka toimii hyvin” ja ”mukavampaa kuin luulin”. Esityksestä ei jännitystä lukuun ottamatta kannettu huolta, yksi toivoi paljon katsojia. Mielestäni välikyselyn vastauksissa näkyy nuorten positiivinen suhtautuminen projektiin. Sen sijaan, että mukana olo olisi ollut outoa ja ryhmäläiset hankalia ja inhottavia, he olivat sitä mieltä, että mukana olo on tuntunut erilaiselta ja he ovat oppineet työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa. Harjoittelun raskaudesta huolimatta, on syytä olettaa harjoitusten olleen positiivinen kokemus.

Keskustelutilaisuudessa esityksen jälkeen purimme koko harjoitusaikaa. Outolainen projekti koettiin haastavaksi, hauskaksi, erilaiseksi, kiinnostavaksi, mukavaksi ja opettavaiseksi. Esityksen jälkeen tunnelmat olivat väsyneet, janoiset ja päätä oli särkenyt. Esityksestä oli jäänyt pääosin hyvä mieli. Yksi kertoi halunneensa onnistua paremmin ja yksi toivoi, että olisi eläytynyt enemmän. Yleisöä oli katsomassa melko paljon. Tämä oli ryhmäläisten mielestä hyvä asia, vaikka yleisöön ei välttämättä uskallettu katsoa ja yksi mainitsi, ettei hän nähnyt yleisöä vaan sulki sen pois.

Ryhmäläiset olivat sitä mieltä, että sirkuksen ja teatterin yhdistäminen on toimiva asia ja teki esityksestä tavallista sirkusesitystä kiinnostavamman. Kolme ryhmäläistä, jotka olivat keväällä olleet teatteri-ilmaisun kurssilla, kokivat tunneista olleen hyötyä projektin kannalta. He kertoivat saaneensa esiintymisvarmuutta, jonka ansiosta oli helpompi ilmaista itseään. Yksi arveli, että tunneista olisi voinut olla hyötyä, jos hän olisi niillä käynyt.

Käsikirjoituksen suhteen yksi ryhmäläisistä toivoi, että outolaisia olisi ollut vain yksi. Tämä viittaa alun keskusteluihin, jolloin yhtenä vaihtoehtona käsikirjoituksen pohjaksi oli hahmo ”outolainen”, joka kulkee tapahtumasta toiseen. Muutoin ryhmäläiset vaikuttivat käsikirjoitukseen tyytyväiseltä. Uskon meidän onnistuneen pitämään käsikirjoituksen tarpeeksi lähellä heidän tarinoitaan, jotta esitys pysyi omana. Harjoitusaikaa ryhmäläiset olisivat halunneet enemmän sirkustempujen ja akrobatian harjoitteluun, vaikka nämä asiat koettiin yleisesti helpoiksi projektin aikana. Uskon selkeiden koreografisten numeroiden olleen ryhmän mielestä miellyttäviä esittää, sillä sirkus on heille perinteistä puheteatteria tutumpaa, sen tekemisestä heillä on enemmän kokemusta ja siten varmuutta. Teatteri-

ilmaisun harjoitusten määrä oli tuntunut sopivalta. Ryhmäläiset mainitsivat projektin alussa pidettyjen teatteri-ilmaisun harjoitusten tuntuneen hankalilta.

Kerroin kielien ja sanastojen yhdistymisestä luvussa 4.5. Ryhmäläiset olivat kokeneet saman. Heille se ilmeni erityisesti minun yrittäessä selittää tiettyä sirkustempua. Maahanmuuttajat kertoivat jännittäneensä suomen kielen puhumista lavalla. Mutta uskallettuaan puhua, he tuntuivat saaneen siitä paljon mielihyvää. Alkuun ajattelin, että kolme ohjaajaa yhdessä esityksessä voi tuntua ryhmäläisistä sekavalta. Niin ei onneksi käynyt, koska ryhmän mielestä ohjaajien ohjaus- ja vastuualueet olivat riittävän selkeät.

Loppukeskustelussa ryhmäläiset kertoivat oppineensa akrobatiaa, trapetsia, pyramideja, suomenkieltä, lavalla puhumista, esillä olemista, teatteri-ilmaisua ja erilaisten ihmisten kanssa työskentelyä sekä eräs tyttö kertoi oppineensa ilkeänä olemista. Ryhmän mielestä harjoituksissa vallitsi hyvä ryhmähenki, johon heidän mielestään kuuluu se, että otetaan kaikkien asiat huomioon, ketään ei jätetä ulkopuolelle tai kiusata ja ryhmäläisiä kannustetaan. Se, että harjoituksista puuttui usein joku, ei ollut haitannut ryhmää liikaa. Ohjaajana kiitin ryhmää heidän kärsivällisyydestään poissaolojen suhteen. Usein harjoituksissa oli aina joku, jolle edellisten harjoitusten asiat olivat uusia, harjoiteltava kohtaus vieras ja oma rooli tuntematon. Mielestäni näissä tilanteissa ryhmän jäsenet eivät olleet turhautuneita tai vihamielisiä poissaollutta kohtaan, vaan jaksoivat aina kertoa ja opastaa miten olimme edenneet, huolimatta siitä, miten lähellä tai kaukana tuleva esityspäivä oli. Loppukeskustelun ja haastattelujen perusteella kokemus oli jokaisesta miellyttävä ja synnytti kipinän muutamissa ryhmäläisissä olla uudestaan mukana monitaiteellisissa projekteissa. Osa toivoi, että pääsisi vielä kehittämään Outolaista pidemmälle mm. sirkustempujen suhteen. Ryhmä kasvoi toisiinsa kiinni ja loppua kohden siitä muodostui tiivis, luottavainen ja rohkea ryhmä.

6 POHDINTA

Tunnen onnistuneeni opinnäytteessäni. Opin paljon opettamisesta, ohjaamisesta ja nykysirkuksesta. Sirkusharrastajat innostuivat teatteri-ilmaisun kurssista ja pitivät sitä hyödyllisenä. He lähtivät myös avoimin mielin mukaan valmistamaan Outolainen-esitystä. Tässä luvussa pohdin opinnäytteen valmistamiseen liittyviä haasteita, kompastuskiviä ja oivalluksia.

6.1 Ohjaajana ja opettajana toimiminen

Koin hankalaksi eritellä roolejani opettajana ja ohjaajana. Opettajan roolin koen haastavampana ja vastuullisempana kuin ohjaajan. Sen vuoksi myönsin itselleni vasta teatteri-ilmaisun kurssin jälkeen toimineeni opettajana. Asian toteaminen kurssin aikana olisi luonut luultavasti vastuullisemman ja sen vuoksi paineisemman olon. Huolimatta siitä toiminko opettajana tai ohjaajana, minusta tuntui, että olen tuntitilanteissa läsnä omana itsenäni. Tällä asialla on omat hyvät ja huonot puolensa. Olen läsnä aidosti, kokonaan ja hetkessä, mutta toisaalta saatan ilmaista omia mielipiteitäni tai ajatuksiani, jotka eivät liity tunnin asiaan. Ohjaajan roolin koin mieluisammaksi. Projektilla on tietty lopputulos johon pyrimme ja samalla, ohjaamisen sivussa, voin kasvattaa ja tuoda esille hyvinä pitämiäni arvoja kuten ystävällisyyttä, rehellisyyttä ja välittämistä. Epäilemättä työkokemuksen myötä ammatti-identiteettini kehittyy ja saan varmemman työminän.

6.2 Vahvuudet ja heikkoudet

Opinnäytteen valmistaminen oli minulle haaste. Itsenäinen työskentely nuorten kanssa sai minut havaitsemaan puutteitani ja vahvuuksiani. Opettajana kehittymisalueitani ovat keskustelun mahdollistaminen ja sille ajan antaminen. Minun tulisi oppia rauhoittumaan hetkeen ja luottaa itseeni enemmän. Oppiminen syntyy oivalluksista ja opettajana tehtäväni on harjoitusten avulla saada ryhmäläiset oivaltamaan itse itsestään ja ympäristöstä asioita. Pidän teatteri-ilmaisun tunneilla purkutilaisuuksia, joissa ryhmällä oli mahdollisuus kysyä

ja kertoa harjoituksissa syntyneistä ajatuksista. Purkutilaisuudet olivat usein hiljaisia, joten sen sijaan, että olisin kestänyt hiljaisuuden ja antanut aikaa ajatella, päädyin rauhattomuuttani ”opettamaan” omat kokemukseni ryhmäläisille. Tähän aion jatkossa kiinnittää huomiota ja oppia kestävämpään paremmin hiljaisuutta. Vahvuuksiani koen olevan kannustamisen ja rohkaisemisen sekä rehellisyyden ja suorapuheisuuden. Sekä teatteri-ilmaisun kurssilla että Outolaista tehdessä vallitsi reilu ja reipas ilmapiiri, jossa ryhmäläisillä tuntui olevan turvallinen olo tehdä ja kokeilla uusia asioita.

Suuri haaste minulle on vastuunottaminen ja päätösten tekeminen. Ohjaajana varsinkin minun on opittava kantamaan vastuu ja uskottava rohkeammin omiin ideoihini. Tämä aiheuttaa minussa ristiriitaisia tunteita. Ohjaajana ja opettajana kannustan jokaista rohkeuteen ja luottamaan itseensä. Kuitenkin tuntuu, että oma itseluottamukseni on puutteellista. Sen vuoksi kartan herkästi vastuunottamista. Outolaista tehdessä huomasin sen selvästi. Lykkäsin aloitusta, koska en uskaltanut pyytää mukaan ihmisiä ja rohkeasti käynnistää projektia. Väistelin vastuuta myös siirtämällä joidenkin päätösten tekemistä vaivihkaa muille. Tässä asiassa olen pettynyt itseeni, koska haluan luottaa rohkeasti omiin päätöksiini ja Outolaista tehdessä olisi ollut mahdollisuus kokeilla vaikka mitä ideoita. Kokeilemalla erilaisia ideoita saisin lisää rohkeutta ja jalostaisin taiteellisia käsityksiäni ja ajatuksiani. En ole tietoinen, kuinka paljon epävarmuuteni ja vastuun väistely näkyy ulospäin. Kasvattamalla itseluottamustani opin kantamaan vastuuta paremmin, siten voin saada lisää kykyä rauhoittua hetkeen ohjaus- ja opetustilanteissa. Rauhoittumalla ja keskittymällä uskon kykyäni kestää hiljaisuutta sekä selittää harjoituksia paranevan.

Nuorten kanssa työskentely oli antoisaa. He ottivat kaiken uuden vastaan hyvillä mielin ja ennakkoluulottomasti. Sekä teatteri-ilmaisun kurssi että Outolainen-projekti olivat uusia kokemuksia sirkusharrastajille ja oli hyvin palkitsevaa miten innokkaasti he paneutuivat niihin. Teatteri-ilmaisun kurssilla käyneet kokivat oppivansa ja tunnit hyödyllisiksi. Se on minulle, nykysirkuksesta kiinnostuneelle teatteri-ilmaisun ohjaajalle, merkittävä asia.

6.3 Teatteri-ilmaisun kurssi

Teatteri-ilmaisun kurssissa minua jäi harmittamaan, ettemme ehtineet vaativimpiin harjoituksiin. Ryhmäläisten vaihtelu ja ajan vähyys vaikuttivat alkuperäiseen suunnitelmaani niin, että siinä pitäytyminen olisi ollut typerää. Toisaalta olen tyytyväinen, että huomioin kurssin etenemistä ja muokkasin tuntisuunnitelmia sen mukaan. Ryhmäläiset saivat kokemuksia useista erilaisista harjoituksista jokaisen tunnin ollessa oma kokonaisuutensa ja siten kynnyksellä osallistua kurssille pysyi matalana. Poikien runsas osallistuminen yllätti minut ja muut sirkusohjaajat. Tuntui hyvältä, että sain teini-iässä tai sen kynnyksellä olevat pojat innostumaan itsensä ilmaisun kehittämisestä.

En tiedä kuinka suuren hyödyn onnistuin antamaan harrastajille sirkuksen kannalta. Loppuhaastattelun perusteella he eivät kokeneet saaneensa siinä suhteessa kovin suurta hyötyä. Toisaalta oppiminen on prosessi, joten kurssin hyötyjä on näin varhaisessa vaiheessa ehkä hankalaa tunnistaa. Mikäli kurssi olisi kestänyt kauemmin, olisin halunnut tehdä enemmän sirkukseen liittyviä harjoituksia. Esimerkiksi ohjeistaa harrastajat valmistamaan pieniä esityksiä ja improvisaatioita sirkusvälineitä apuna käyttäen yksin, pareittain ja ryhmissä.

Olisin saattanut saada parempaa tietoa sirkusharrastajien käsityksistä ja kokemuksista teatteri-ilmaisun opettelusta, jos olisin pyytänyt jokaista ryhmäläistä täyttämään päiväkirjaa tuntien lopuksi. Tulokseni olisivat olleet kattavampia ja olisin saanut tuoretta tietoa nuorilta suoraan tunnin jälkeen. Loppuhaastatteluun mennessä osa ajatuksista oli epäilemättä muuttunut tai unohtunut.

Olin suunnitellut teatteri-ilmaisun kurssin kokonaisuudessaan melko fyysiseksi, mutta olisi mielenkiintoista tietää millä tavalla ryhmäläiset kokisivat vähemmän fyysisen ja enemmän puheeseen painottuvan opetuksen.

6.4 Outolainen

Outolainen laittoi koko työryhmänsä aivan uuden haasteen eteen. Ryhmäläiset suhtautuivat ihailtavan ennakkoluulottomasti tulevaan projektiin. Ohjaajana muistutin itseäni siitä, etten työskentele teatteri-opiskelijoiden vaan nuorten sirkusharrastajien kanssa. Mielestäni olin välillä ohjaustilanteissa läsnä liikaa omana itsenäni, jolloin pelkäsin ryhmäläisten näkevän minusta hermostuneisuuteni. Hermostuneisuus johtui lähinnä omasta epävarmuudestani ja siitä, kun nuoret eivät ottaneet vastuuta toiminnastaan. He odottivat jonkun sanovan heille koko ajan mitä pitää tehdä. Vastuuttomuus saattoi johtua siitä, etteivät he ole ennen olleet valmistamassa Outolaisen kaltaista esitystä eivätkä ymmärtäneet miten tärkeää on huolehtia omista tavaroistaan, rekvisiitasta ja ajoissa paikalla olemisesta. Kyse ei ollut enää sirkusharrastustunnista ja minulle heidän käytöksensä loi välinpitämättömyyden tunteen. Näin kuitenkin, että heillä oli kunnianhimoa yltää parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen, vaikka se oli toisinaan voimia vievää. Koska poissaoloja oli paljon ja niihin suhtauduttiin sallivasti kesän ja loman vuoksi, tiedusteli eräs ryhmäläinen muutamaa viikkoa ennen ensi-iltaa pääsevätkö kaikki esitykseen. Olin häkeltynyt kysymyksestä ja järkytyin samalla tajutessani, etteivät ryhmäläiset välttämättä tiedosta omaa tärkeyttään ryhmän jäsenenä. Jokainen ryhmäläinen kertoi pääsevänsä ja kivi putosi sydämeltäni. Samalla kerroin heille miten tärkeää on osallistua ja antaa panoksensa, jos on luvannut sitoutua esityksen valmistamiseen. Näissä tilanteissa muistutin itseäni tekeväni töitä ensikertalaisten kanssa. Outolaisen valmistusprosessi oli koko työryhmän haastamisesta oppimaan ja kokeilemaan uutta asiaa. Se loi myös selkeästi havaittavan ryhmäytymisen kokemuksen.

Muutaman kerran puutuin hyvin komentavalla otteella ryhmäläisten tapaan olla toistensa kanssa. Kehotin heitä puhumaan nätimmin toisilleen ja ”puhaltamaan yhteiseen hiileen”, jotteivät turhanpäiväisellä tiuskimisella pahoittaisi toistensa mieliä. Pidin hyvänä asiana rohkeuttani puuttua näihin tilanteisiin. Hain aika paljon paikkaani ohjaajana, enkä aina tiennyt kuinka paljon vastuuta voin ottaa tai mikä tarkalleen on minun vastuualuettani. Tuntuu, että otin vastuuta yleisistä asioista liian vähän. Olin turhaan epävarma sen sijaan, että epäröimättä itseäni ja päätöksiäni, olisin toiminut rohkeammin. Siten olisin voinut oppia sekä kasvattaa taitojani ohjaajana ja vastuunkantajana enemmän. Ensimmäiseksi

nykysirkusprojektiksi olen Outolaiseen tyytyväinen. Outolaisen valmistaminen loi uskoa nykysirkuksen mahdollisuuksiin ja kasvatti haluani tehdä nykysirkusta vastaisuudessakin, seuraavaksi ohjaamisen sijaan esiintyjänä. Outolainen-projekti oli monitaiteellinen, useita eri ihmisiä yhdistävä ja melko tiivis. Aikataulun tiukkuuden ja asian uutuuden vuoksi olin hyvin iloinen siitä, että ohjaajia ja vastuunkantajia oli kolme.

7 LÄHTEET

Häikiö, Jussi. 2002. Teatteria ja elämää oppimassa. Jyväskylän kaupunginteatterin nuorisomusikaali *Se on elämää Misi!* produktion osallistuneiden nuorten kasvu- ja oppimisympäristönä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Luokanopettajan koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10212/juhaikio.pdf?sequence=1>

Järvinen, Paula. 2009. Työpäiväkirja ja haastattelut.

Koskenniemi, Pieta. 2007. Osallistava teatteri Devising ja muita merkillisyyksiä. Opintokeskus Kansalaisfoorumi

Leikkonen, Jouni. 2001. Alkuharjoitteista roolirakentamiseen. Teoksessa Korhonen, P. ja Østern A–L. (toim.) *Katarsis – draama, teatteri ja kasvatus*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy. 163-205

Purovaara, Tomi. 2005. *Nykysirkus – aarteita, avaimia ja arvoituksia*. Julkaisija: Cirko – Uuden sirkuksen keskus. Helsinki: Hakapaino Oy

Rauhala, Lauri. 2005. *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Helsinki: Yliopistopaino. Julkaistu ensimmäisen kerran 1983(Gaudeamus)

Sinivuori, Päivi&Timo. 2000. *Esiripusta aplodeihin*. Opas harrastajateatteriohjaajille ja ilmaisukasvattajille. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy

Sinivuori, Timo. 2002. *Teatteriharrastuksen merkitys*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print

Tikanoja, Hannele & Turunen, Hannele & Voutilainen, Ulla. 2006. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopion avoin yliopisto. Hoitotieteen opintojakso. Henkilöstön ja asiakkaiden opettamisen teoreettiset perusteet ja harjoittelu –opintojakson oppimateriaali
<http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html#>

Toivanen, Tapio. 2002. ”Mä en olis kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta.” Peruskoulun viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Väitöskirja. Teatterikorkeakoulu, tanssi- ja teatteripedagogiikan laitos. Yliopistopaino

Tossavainen, Jouni. 26.1.2009. Arvio C3. Helsingin Sanomat